

הערה בעניין פסולי מישן

(עיון בסוגיות הבבלי יבמות יז, א; קידושין מט, ב; עא, ב; עב, ב)

אזור מישן (או: מישון), שבדרום-מזרח בבל¹, היה ידוע בפסולי ייחוס רבים. במאמר זה, בע"ה, נשתדל לברר את שורש הפסול, המתבאר בסוגיות השונות, על פי דרכו של רש"י.

ראשית, נציג את המקורות בתלמוד:

1. פסולי דהרפניא משום פסולי דמישון, ופסולי דמישון משום פסולי דתרמוד, פסולי דתרמוד משום עבדי שלמה. והיינו דאמרי אינשי: קבא רבא וקבא זוטא מיגנדר ואזיל לשאול, ומשאול לתרמוד, ומתרמוד למישון, וממישון להרפניא (יבמות יז, א).
2. עשרה קבים עזות (רש"י: ממזרות) ירדו לעולם; תשעה נטלה מישון, ואחד כל העולם כולו (קידושין מט, ב).
3. א"ר פפא סבא משמיה דרב: בבל בריאה, מישון מיתה, מדי חולה, עילם גוססת. ומה בין חולין לגוססין? רוב חולין לחיים, רוב גוססים למיתה (שם עא, ב).
4. ויהי כְּהַנְבְּאֵי ופלטיהו בן בניהו מת ואפול על פני ואזעק קול גדול ואומר אהה ה' אהים. רב ושמואל, חד אמר לטובה, וחד אמר לרעה. מאן דאמר לטובה - כי הא דאיסתנדרא דמישון חתניה דנבוכדנצר הוה; שלח ליה: מכולי האי שבייה דאייתית לך לא שדרת לן דקאי לקמן? בעי לשדורי ליה מישראל. א"ל פלטיהו בן בניהו: אנן - דחשבינן - ניקו מקמד הכא; ועבדין ניזלו להתם. ואמר נביא: מי שעשה טובה בישראל ימות בחצי ימיו! מאן דאמר לרעה - דכתיב... תסתיים דשמואל דאמר לרעה, דאמר רבי חייא בר אבין אמר שמואל: מושכני הרי היא כגולה ליוחסים; מישון - לא חשו לה לא משום עבדות ולא משום ממזרות, אלא כהנים שהיו בה לא הקפידו על הגרושות. לעולם אימא לך שמואל אמר לטובה, ושמואל לטעמיה, דאמר: המפקיר עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט שחרור (שם עב, ב).

1. באזור שבו נהרות הפרת והחידקל מתאחדים, בסמוך למפרץ הפרסי. עיון: ישובי היהודים בבבל בתקופת התלמוד, בן ציון אשל, עמ' 146. שם כתב (ע"פ מקורות חיצוניים) שבעבר היתה זו מדינה עצמאית, ובימי שבור מלכא היה בנו (שנקרא גם הוא שבור) מלך מישון. לאחר מכן נעשתה מישון מחוז של בבל, והעיר הראשית שלה היתה בשכר (עיון שבת קלט, א), ובה ישב מושל המחוז ("איסתנדרא דמישון" המזכר בקידושין עב, ב).

א. מדוע פסלו את אנשי מישן?

בקידושין (עא, ב), אמר רב פפא סבא בשם רב: **"מישן² מתה"**. ופרש"י (שם ד"ה מתה): "ממזרים גמורים כולם". עוד בקידושין (מט, ב): **"עשרה קב"ים עזות** ירדו לעולם, תשעה נטלה מישן וכו', ופרש"י (ד"ה תשעה נטלה מישן): "רובן ממזרים, כדאמר לקמן (דף עא, ב) גבי יוחסין 'מישן מיתה'; וביבמות אמרינן נמי 'פסולי דהרפניא משום פסולי דמישן' בשילהי פ"ק (דף יז, א)".³

ושם בהמשך (קידושין עב, ב) נראה ש**שמואל** חולק על רב, דאמרינן התם (לחד אמורא, רב או שמואל) שנשלחו למישן עבדים בחורבן בית ראשון, ואמר שמואל: **לא חששו** למישן משום עבדות (לטעמיה, שהמפקיר עבדו השתחרר וא"צ שטר) וממזרות, אלא הכהנים שבה לא נזהרו מגרושות.

וב**ספ"ק דיבמות** (יז, א) אמרו: "פסולי דהרפניא משום פסולי דמישון, ופסולי דמישון משום פסולי **דתרמוד**, פסולי דתרמוד משום עבדי שלמה". והאי דעבדי שלמה מבואר שם לעיל מיניה (טז, ב) לגבי פסול תדמור,⁴ שם הגמ' מציינת "קסבר גוי ועבד הבא על בת ישראל הַנְלָד ממזר".

נמצא, א"כ, שמתדמור התגלגלו הפסולים למישן, והם ממזרים לפי השיטה שגוי ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר. אך להלכה (עיין יבמות מה, א-ב) הוולד כשר, וא"כ, לכאורה, אין לנו לפסול את יושבי מישן! הא תינח לדברי שמואל (קידושין עב, ב) ש"מישון לא חשו לה... משום ממזרות"; אך רב - היאך אמר "מישון מתה" ("ממזרים גמורים כולם" - רש"י)? הרי סובר שפן ישראלית מגוי כשר, כמפורש ביבמות (שם)!

הקשה זאת **בספר המקנה** (קידושין עב, ב). וכתב, שלשיטת רב יש לפרש שעבדי שלמה לא יכלו לשאת בהיתר ישראליות מפני איסור קדשות (דברים כג, יח, ע"ש באונקלוס וברש"י), ולא נותר להם אלא לשאת ממזרות (בהיתר, עי' קידושין סט, א ורש"י ד"ה לכתחילה, וטושו"ע אה"ע ד, כ) ולכן צאצאיהם ממזרים. ובזה רב לטעמיה, שאמר בגיטין (לח, ב) שהמפקיר עבדו צריך גט שחרור; ובזה יש להסביר את מחלוקתו עם שמואל לגבי מישן, כאמור בגמ' שם, דשמואל ס"ל שהעבד המופקר יצא לחרות וא"צ גט שחרור.

2. לפנינו: מישון; עיין דק"ס השלם יבמות (יז, א הערה 65); ישובי היהודים בבבל בתקופת התלמוד, ב"צ אשל, עמ' 146.

3. במה שפאן אמר 'כולם' ולעיל אמר 'רובן', נכתב בירחון ישראל סבא (קרית צאנז, נתניה, גליון יב, אדר ה'תשכ"ג), שכוונת רש"י 'רובן ככולן', והיינו 'רוב גדול ומינכר טובא' (לעומת עילם, שם הרוב קטן 'דאין כאן רוב הנראה לעין'). ובכרם פתחיה, לרבי פתחיה מנקין (גפן עז), הציע לדחוק שכוונת רש"י לעיל לרוב היהודי שבמישן, שכולו ממזרים. וראה התייחסות נוספת להלן.

4. כצ"ל - כך כתב בערוך לנר (שם יז, א), וראה דק"ס השלם (שם טז. הע' 84).

אמנם, בספר המקנה ציין שאין הסבר זה כפרש"י, שפירש (יבמות טז, ב ד"ה עבדי שלמה) שעבדי שלמה נשאו בנות ישראל מחמת עושרם וְדָרוּ שם כגויים וקסבר עבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר. אך לכאורה י"ל שרש"י ביבמות פירש כפי הסוגיא שם, האומרת 'קסבר גוי ועבד... הוולד ממזר' וכו'; ולרב - שהוולד כשר - אכן יש לפרש כדברי ספר המקנה.

באופן אחר כתב בחזון איש (נשים ס"י קלד, ליבמות יז, א). הוא הקשה קושיה זו ממש (ע"ש); ותירץ, שמפני שְׁחָיו כגויים לא נזהרו בדיני עריות, וממילא בדורות שאח"כ נולדו ביניהם ממזרים רבים: "וי"ל, דאע"ג דהַנְּלָד כשר מן הדין - מ"מ הן לא נזהרו מליקח קרובים". וכך כתב בקרן אורה ביבמות (יז, א) לגבי תדמור, שהקשה ממה ששמע שם בגמ' ובפרש"י (ד"ה יומא טבא; ע"ש) שרב יהודה מסכים שאנשי תדמור ממזרים, שהרי רב יהודה סובר שהוולד שְׁלָדָה יהודייה מגוי וּמְעַבְדָּה הוא כשר (שם מה, א); ותירץ: "וי"ל דמכל מקום מתערבין זה בזה, וזה נושא אחותו וזה נושא בתו, כמ"ש רש"י ז"ל לעיל (ד"ה וכולן לפסול) בהא דאמר ר' יוחנן 'יכולן לפסול'. אך טעמו של שמואל לא התברר עדיין. וראה להלן מה שנביא עוד מדברי חזו"א בעניין זה בס"ד.

ב. האם פסול מישן הוא מוחלט - הסבר החזו"א

הדוחק בשני תירוצים אלו הוא, שהגמ' ביבמות (טז, ב) תִּלְתָּה את איסור בני תדמור (והמחלוקת שיש שם בעניין זה) בדין גוי ועבד הבא על בת ישראל, ועוֹלָה להדיא מן הסוגיא שם, שאם הוולד כשר אין לאסור את בני תדמור. בחזו"א (שם) חש בכך, וכתב: "והא דהוצרך לומר דקסבר ר' יוחנן, דאמר אין מקבלין גרים מתדמור, דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הַנְּלָד ממזר - אפשר דמחשש תערובות אח"כ אין לאוסרן לבוא בקהל; אבל אי הוי הולד ממזר הוי ודאי ממזר". ואולי זו סברת שמואל להכשיר את מישן ממזרות. אך העיר על כך בחזו"א מן הסוגיא בעניין כותים בקידושין (עו, ב): "ומיהו אמרו קדושין ע"ו א' בטעמא דמתני' שם ע"ד א' דכותי הוי סָפֵק - משום שאין מדקדקין; וא"כ אף למ"ד הַנְּלָד כשר בדין הוא שאין מקבלין, כדין כותי".

והמשיך בחזו"א וכתב (ייתכן שהוא תירוץ אחר לקושייתנו, וכך אתייחס לזה כאן; אם כי מלשונו לא הצלחתי להכריע האם כוונתו לחזור בו מדבריו הנ"ל), שיש להסביר את דברי רב באופן מחודש: "ובהא דאמרו 'מישון מיתה' נראה דמ"מ אינן אסורין לבוא בקהל, שלא גזרו עליהן דין שתוקי; ואף למאי דקיי"ל כרבי אלעזר דספיקן בספיקן אסור כמבואר בשו"ע ס"ד ד' סעיף כ"ד - מ"מ מישון מותרים זה בזה ומותרים בכל משפחות שאין ידועות, וכדאמר בסוג'ן {יבמות יז, א לגבי הרפניא} שכל שאינו מפיר נפנה לשם, רק משפחה מיוחסת צריכה להתרחק כדין בדיקת ד' אמהות דתנן קדושין ע"ו א' בשקרא עליה ערעור, והכא לא מהני בדיקה, שהרי כָּלָן בערעור". כלומר, אין כוונת רב לומר שאנשי מישן אסורים לבוא בקהל כממזרים ודאיים, אלא לומר שהם בלתי מיוחסים, ועל

משפחות מיוחסות להתרחק מהם, והמשפחות 'שאינן ידועות' מותרות בהם. לכאורה כוונת חזו"א, דלדין אינם מוחזקים בוודאות כממזרים ("דמחשש תערובות אח"כ אין לאוסרן לבוא בקהל").

בזה אפשר להסביר, לכאורה, את לשון רב "בבל בריאה, מישון מתה, מדי חולה, עילם גוססת", ולא נקט רב בפשטות לשון איסור-קהל והתיר, אלא מסר מידע יחסי על המקומות הללו. וראה להלן.

ג. הסבר מחלוקת רב ושמואל במעמד פסולי מישן

לכאורה, בזה אפשר להסביר את שיטת **שמואל**, ולומר שאין מחלוקת בינו ובין רב. רב מסכים עם שמואל ש"לא חשו לה משום ממזרות", ואין כוונתו לאסרם בקהל. אך לסוגיא ביבמות גוי ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר ולכן בני מישן אסורים לבוא בקהל. וגם את הגמ' (קידושין מט, ב) לגבי עשרה קבים עזות יש להסביר בשיטה זו וכסוגיא ביבמות (כך הציע ידידי ר' שמעיה ברליון). וכאמור, לרב ושמואל אין לאסור מטעם גוי ועבד הבא על בת ישראל, שהרי לדעתם כשר; אלא מחשש תערובת אח"כ.

והשתא דאתינן להכי, לכאורה, **אפשר להציע** שאכן רב ושמואל חולקים, ולשניהם מישן נחשבת כ'ספק' וכמו שתוקי ואסופי; ולטעמייהו אזלי, דלהלן בקידושין (עה, א) פסק רב כרבי אלעזר ש"נדאן בספיקן וספיקן בנדאן וספיקן בספיקן אסור", ושמואל פסק כת"ק דמתניתין (וייחס דעה זו להלל) 'יכולן מותרים לבא זה בזה'.

אלא שכל זה קשה בלשון **רש"י**, שפירש לגבי "מישון מתה" - "ממזרים גמורים כולם". אכן, לכאורה לפי דרכנו ניאלץ לדחוק שרש"י לא כתב לשון החלטית זו אלא כדי להסביר את היחס שבין מישן ובין שאר האזורים המוזכרים בדברי רב במימרא זו - בבל, מדי ועילם (עיין בדיבורי רש"י לגביהם). והיינו, שאנשי מישן לגמרי אינם מיוחסים, כולם חשודים כאסופים מן השוק; ואחרי מישן, בעילם אחוז החשודים גדול ביותר, ואחריה במדי. תדע, שלעיל (מט, ב) נקט רש"י לשון 'פושרת' יותר - "רובן ממזרים, כדאמר לקמן גבי יוחסין מישן מתה" (שלא כלשונו המוחלטת כאן; וכנז' לעיל).

בחיפושיו אחרי התייחסות למחלוקת רב ושמואל על מישן (נעזרתי גם בתוכנת אוצר החכמה), מצאתי שבספר **יד אליהו** (לרבי אליהו שולזינגר) ציין את דברי בעל יפה עיניים (קידושין עא, ב; עב, ב) שהפנה לירושלמי (קידושין ד, א; יבמות א, ו), שלצד הדעה המכשירה בשם "רבי חנינה בן ברוקה בשם ר' יהודה" אמר ש"תמן אמרין מישא מתה"; ומזה למד שזו מחלוקת בני בבל (המחמירים) ובני א"י.

בספר **מקנת אליהו** (הרב אליהו סעדיאן מירושלים) כתב, שלכאורה שמואל פליג על רב, אך דוחק שיחלקו מחלוקת כ"כ קיצונית, אלא שמואל דיבר על מישן **בְּעֶבֶר**,

בעיקר ייחוסה (לכן אמר "לא חשו לה" בלשון עבר), שבתחילה לא היה בה אלא פסול חללות (והפנה לתוס' יבמות יז, א ד"ה פסולי בתירוצם הראשון).
 ובספר **שבו ואחלמה** (רבי רפאל מאמו מקריית אתא) הציע, שאף שמואל מודה ש"מישן מתה", אלא שרב סבר ש"מתה" לכל ישראל, מפני ממזרות, ושמואל סבר ש"מתה" רק לכהנים מפני חללים, "דחלל הוא לשון מת דכתיב (דברים כא, א) 'כי ימצא חלל באדמה...'".

ד. שיטת רש"י בסוגיית פרק קמא דיבמות

מכאן נשוב לסוגיא **ביבמות**. נביא את סוף הסוגיא (יז, א): "אמר רבא: והיא עמוקה מְשֹׁאֵל (גיהנם - רש"י), שנאמר: 'מיד שאול אָפְדָם ממות אגאלם', ואילו פסול ידיהו לית להו תקנתא. פסולי דהרפניא - משום פסולי דמישון, ופסולי דמישון - משום פסולי דתרמוד, פסולי דתרמוד - משום עבדי שלמה. והיינו דאמרי אינשי: קבא רבא וקבא זוטא מיגנדר ואזיל לשאול, ומשאול לתרמוד, ומתרמוד למישון, וממישון להרפניא". נתעכב על רש"י כאן: "משום פסולי דמישון - שקרובה לה ומתערבין בהן; ואמר בפרק עשרה יוחסין (קידושין עא, ב) 'מישון מתה', והתם מפרש פסוליהו". "התם מפרש פסוליהו" - כוונתו לסוגיא להלן (עב, ב) לגבי פלטיהו בן בניהו, למ"ד 'לטובה', ששכנע את נבוכדנצר שלא לשלוח למישון את הגולים היהודיים אלא את עבדיהם הכנעניים (כך ביאר בספר המקנה עב, ב את דברי רש"י הנ"ל).

ומעתה, לכאורה דברי רש"י אינם ברורים: מדוע הוצרך לציין לקידושין, ביחס למקור פסולם של בני מישון, כאשר המקור המובהק לפסול מצוי כבר בסוגיא ביבמות עצמה - "פסולי דמישון משום פסולי דתרמוד, ופסולי דתרמוד משום עבדי שלמה", שפסולי צאצאי עבדי שלמה התגלגלו ממישון לתדמור?!

וידידי ר' שמעיה ברליון הציע שרש"י הבין שאין כוונת הגמ' שם שפסולי תדמור התגלגלו ממש למישון, אלא שפסולי מישון הם כְּעֵין פסולי תדמור, שבאו גם הם מצאצאי עבדים שנטמעו, וכזכור, הסוגיא שם אליבא דמ"ד גוי ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר (או שכוונת הגמ' להצביע על יחס חומרת הפסול ביניהן). ולמרות הדוחק הלשוני בסוגיא, דבריו נראים: אם נדייק בדברי רש"י נמצא, שפירש לגבי הרפניא שהיא קרובה למישון ופסולי מישון מתערבים שם; ורש"י הדגיש שהרפניא ומישון קרובות. אך אין לומר כמו כן שפסולי דמישון באו מתדמור, מכיון שתדמור ומישון אינן קרובות כלל, וביניהן מפרידים מאות קילומטרים (גם בבל ה'בְּרִיאָה' שוכנת ביניהן), כפי שנקר לעין כל מביט במפה!⁵ ודבר זה למד רש"י מהפסוקים בדברי הימים (ב ח, ג-ד): "וַיֵּלֶךְ שְׁלֹמֹה חֲמַת צוֹבָה, וַיִּחַזַק עֲלֶיהָ. וַיִּבְנוּ אֶת תִּדְמוֹר בְּמִדְבָּר, וְאֶת כָּל עַרְי הַמִּסְכָּנוֹת אֲשֶׁר בָּנָה בְּחַמַּת", משמע שתדמור

5. במרשתת, ב'פורטל הדף היומי' לקידושין (עא, ב) נמצא דף עזר שזכיתי בחסד ה' להכין על סוגיית גבולות בבל ליוחסין, הכולל תרשים מפה ודברי הסבר.

קרובה לחמת, באזור סוריה. ובמלכים (א ט, יז-יח) "וַיִּבְנוּ שְׁלֹמֹה... וְאֶת בְּעֵלְתָּ וְאֶת (תמר כתיב) תְּדֹמֶר בְּמִדְבַּר בְּאֶרֶץ", ושם פירש רש"י: "ואת תדמור במדבר בארץ - אצל הישוב" (עיין מצודות ומלבי"ם). וכי היכן מצינו שפבש דוד מקום הקרוב למישן, הרחוקה יותר מאשר בבל? לכן הסיק רש"י שה'משום' שבין תדמור למישן ביבמות אינו מְבַטָּא גלגול פיזי אלא דימוי. וכך נצטרך להסביר גם בהמשך הסוגיא, "והיינו דאמרי אינשי: קבא רבא וקבא זוטא מיגנדר ואזיל לשאול, ומשאול לתרמוד, ומתרמוד למישן, וממישן להרפניא". ואם הדבר נראה דוחק, הרי שמצאתי בהגהות **בארות המים** (לרבי משה מרדכי שְׁקֹר מראדלוב), שְׁמֵדְבְּרֵי רש"י (שם ד"ה קבא) משמע שלא גרס "ומתרמוד למישן וממישן להרפניא"⁶.

ה. הסבר נוסף בשיטת רש"י

אולי אפשר לתת הסבר נוסף לדברי רש"י שם (מן הקושי שהעלינו בתחילת הסעיף הקודם), שהוקשתה לו קושיית תוס' (שם ד"ה פסולי דמישן), מדוע בקידושין (מט, ב) לגבי עשרה קבים עזות אמרו "תשעה נטלה מישן" ולא תדמור. וכן הוקשה לו לרש"י, שאם פסולי מישן הם גלגול של פסולי תדמור, ויש להניח שהיו במישן אנשים נוספים טרם בוא הפסולים, קשה לומר שהפסול כ"כ מוחלט עד כדי כך ש"מישן מתה" (שהרי פסול שפָּרַשׁ ממקומו והתגלגל הלאה לא יהיה חמור ממקום קביעותו; עיין לדוגמה להלן עג, א; יבמות טז, ב; כתובות טו, א; נזיר יב, א; וזבחים עג, ב; שם עד, א; ראה גם המקנה לעיל ע, ב ד"ה ואמר אביי). לכן תירץ רש"י שבמישן היה גורם נוסף לפסול, והפסול שלה עצמאי וזה מקום קביעותו, ולכן היו בה 'תשעה קבין עזות' (וכעין התירוץ הראשון בתוס' שם ד"ה פסולי, וכמהרש"ל הנ"ל). אמנם נשא חן בעיני תירוצו של ר' שמעיה ברלין (לעיל).

ובשו"ת **אמרי כהן** (לרבי יחיאל מיכל הולנדר; סי' נ) כתב לתרץ דברי רש"י ע"פ החילוק שהציע בספר המקנה במקום אחר (קידושין עא, א) לגבי 'כסף מטהר ממזרים', שרק בממזרים שע"י קידושין, כגון מאשת איש (זהו ה'כסף') משפחה שנטמעה נטמעה ותטהר בעתיד, שהקב"ה יפקיע כסף הקידושין; אך ממזרים

6. אפשר להסיק זאת מההתעלמות של רש"י מזה. והנימוק שנתן בעל בארות המים להגהתו הוא, שנאמר בגמ' שתדמור 'עמוקה' משאול, והיינו - שתדמור חמורה יותר, שלפסוליה אין תקנה; ופרש"י שכיון שהיא עמוקה, הפסולים מתגלגלים אליה מן השאול (גיהנם); רש"י; בניגוד לפירוש תוס' שם ד"ה משאול, ע"ש). אך "מתרמוד למישן", וכי מישן 'עמוקה' חמורה מתדמור?!, הרי לעיל הגמ' תלתה את פסולי מישן בפסולי תדמור, וא"כ תדמור חמורה יותר! ומהרש"ל בחכמת שלמה כתב, שמפני קושייה זו פירשו בתוס' (הנ"ל) את 'שאול' אחרת מרש"י; וע"ש מה שתירץ בדברי רש"י, כתירוץ ראשון בתד"ה פסולי (דאשתרבובי למישן עד שגדלו יותר); ועיין **בית פנחס** לבעל ספר המקנה (וההפלאה), שהקשה על מהרש"ל מהרפניא הנזכרת לבסוף, ובסוף דבריו סיים שאין הסדר בגמ' כסדר גלגולם וגריעותם. ועיין גם מהרש"א שם (הסביר ברש"י "קבא רבא וקבא זוטא" ממזרים ועבדים) וחידושי רבי עזריאל הילדסהיימר. ועיין שבו ואחלמה לרבי רפאל מאמו, שהקשה שם הן על פרש"י והן על תוס' בביאור "שאול", וביאר אחרת.

מאיסורי קרבה יובדלו. ובסוגיא ביבמות הוקשה לרש"י, שאם פסולא דמישן הוא משום עבדי שלמה וכמ"ד הוולד ממזר, הרי הקב"ה יפקיע את הבעלות על העבדים וכך יופקרו למפרע, ולשמואל (עב, ב) א"צ גט שחרור, וא"כ יש להם תקנה לעתיד, ומדוע אמרה שם הגמ' "והיא עמוקה מְשָׁאֵל... לית להו תקנתא"? ועל כן כתב רש"י: "והתם מפרש פסוליהו", וכוונתו אינה למעשה פלטיהו בן בניהו אלא לגמ' לעיל (מט, ב) לגבי תשעה קבים עזות, שממנה מפורש שהיו שם ממזרים רבים. אך העיר על דברי עצמו: "כל זה לפילפולא, אבל לקושטא דמילתא אי אפשר לומר כן בישוב דברי רש"י", שהרי רש"י (לעיל עא, א ד"ה כסף מטהר ממזרים) לא פירש "כסף מטהר" כפי שביאר בספר המקנה.⁷

ו. סיכום

רב אמר (קידושין עב, ב) ש"מישון מתה" מחמת ממזרים, וכן הגמ' (שם מט, ב) לגבי עשרה קבים עזות. בגמ' ביבמות (טז, ב- יז, א) יש דעה שאנשי תדמור ממזרים ואין להם תקנה, מפני עבדי שלמה, ומשמעות הגמ' שם שְׁמָהּם התגלגלו למישן וזהו המקור לפסול שלה. אך מכיון שרב סובר שהנולד מעבד הפא על ישראלית הוא כשר, אין לפסול את אנשי מישן לא מפני עבדי שלמה ולא מפני עבדי גוֹלֵי נבוכדנצר; אלא מפני שנהגו כגויים ולא נזהרו מלשאת קרובים (חזו"א, וכיו"ב בקרן אורה); או שלא יכלו לשאת ישראליות מפני איסור קִדְשוֹת, ולכן נשאו ממזרות (המקנה); או שאין כוונת רב לאסור אותם בקהל אלא מותרים במשפחות 'שאינן ידועות' (אפשרות אחרת בחזו"א. וצריך לדחוק בלשון רש"י "ממזרים גמורים כולם" שאין זה מוחלט אלא ביחס לשאר האזורים שהוזכרו בדברי רב. והגמ' לגבי עשרה קבים עזות כמ"ד ולד עבד מישראלית ממזר).

שמואל (קידושין עב, ב) אמר ש"מישון לא חשו לה... משום ממזרות" וכו', ולגבי עבדות הוסבר שלדעתו עבד שהופקר שוחרר וא"צ שטר שחרור. ולגבי ממזרות אנשי מישן, הוצע כי מחלוקת רב ושמואל לטעמייהו בעניין עבד שהופקר האם צריך שטר, ומזה נגזר האם עבדי שלמה יכלו לשאת ישראליות (עי"פ ספר המקנה); לשמואל אין חשש התערבות מספיק לפסלם לקהל (לאור דברי חזו"א); ושמא לא פליגי (לאור דברי חזו"א שאף רב לא פסלם לקהל); או דאזלי לטעמייהו (שם עה, א) לגבי שתוקי ואסופי, שרב פסק כרבי אלעזר לחומרא, שאסורים אף 'סִפְקוֹן בסִפְקוֹ' (אך ודאן בוודאן מותר), ושמואל כת"ק שמותרים (בעקבות דברי חזו"א, אם כי לא ממש כדבריו).

לגבי יופסולי דמישון **משום** פסולי דתדמור' ביבמות ורש"י שם, שהפנה לסוגיות בקידושין כמקור לפסול אנשי מישן, בפשטות ייתכן שהוקשה לו מדוע בקידושין (מט, ב; עא, ב) מישן נזכרת כשיא הפסולי אם מקור הפסול אינו בה. עוד הוצע

7. ולכאורה, על זה יש להוסיף, כי גם בספר המקנה לא ביאר את רש"י ביבמות כן, שהרי כתב (עב, ב) שכוונת רש"י במלים "והתם מפרש פסוליהו" למעשה דפלטיהו בן בניהו.

שרש"י הבין שכוונת הגמ' שם לְדַמּוֹת זו לזו, שבשתיהן הפסול מחמת עבדים, ואין הכוונה שפסולי תדמור התגלגלו למישן (ידידי ר' שמעיה ברליון), שהרי המרחק הגיאוגרפי ביניהן עצום, בניגוד למרחק בין מישן והרפניא. ולגבי ההמשך, "ומתדמור למישן", רש"י לא גרס (ע"פ בארות המים), או שאין הכוונה לגלגול פיזי (ע"פ בית פנחס).